

Wervershoof, Dirk Bijvoetweg
(gemeente Wervershoof, NH)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2008-09/12

Inhoud

Samenvatting

Inleiding

*Wervershoof, Dirk Bijvoetweg
(Gemeente Wervershoof, NH)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

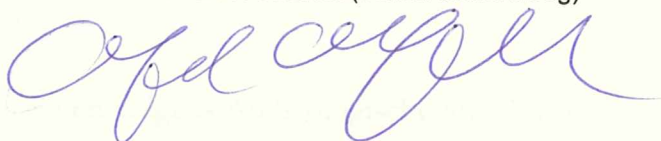
Een onderzoek in opdracht van
Gemeente Wervershoof

Steekproefrapport 2008-09/12

ISSN 1871-269X

auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)

autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)



De Steekproef werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.1

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef b.v., tenzij anders vermeld.

© De Steekproef b.v., Zuidhorn, oktober 2008

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef b.v. aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef b.v.
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

telefoon

050 - 5779784

fax

050 - 5779786

internet

www.desteekproef.nl

e-mail

info@desteekproef.nl

kvk

02067214

Inhoud

Samenvatting

Inleiding.....	1
Resultaten Steekproefrapport 2008-07/12.....	3
Aanpak veldonderzoek.....	3
Resultaten veldonderzoek.....	4
Conclusie.....	6

- Appendix:
- archeologische periodes
 - boorstaten
 - laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard
Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

In verband met de geplande bestemming als woonlocatie heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaats gevonden aan de Dirk Bijvoetweg te Wervershoof (Noord-Holland). Ten behoeve van de bouw van woningen en de aanleg van infrastructuur zullen graafwerkzaamheden plaatsvinden. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die door deze graafwerkzaamheden bedreigd worden.

Het onderzoek betreft uitsluitend een veldonderzoek. Een bureauonderzoek heeft in een eerder stadium plaats gevonden. Het veldonderzoek bestaat uit 25 verkennende boringen. Hiermee is vast gesteld of potentiële archeologische niveaus aanwezig zijn en wat de kwaliteit ervan is. Tevens is gezocht naar archeologische indicatoren.

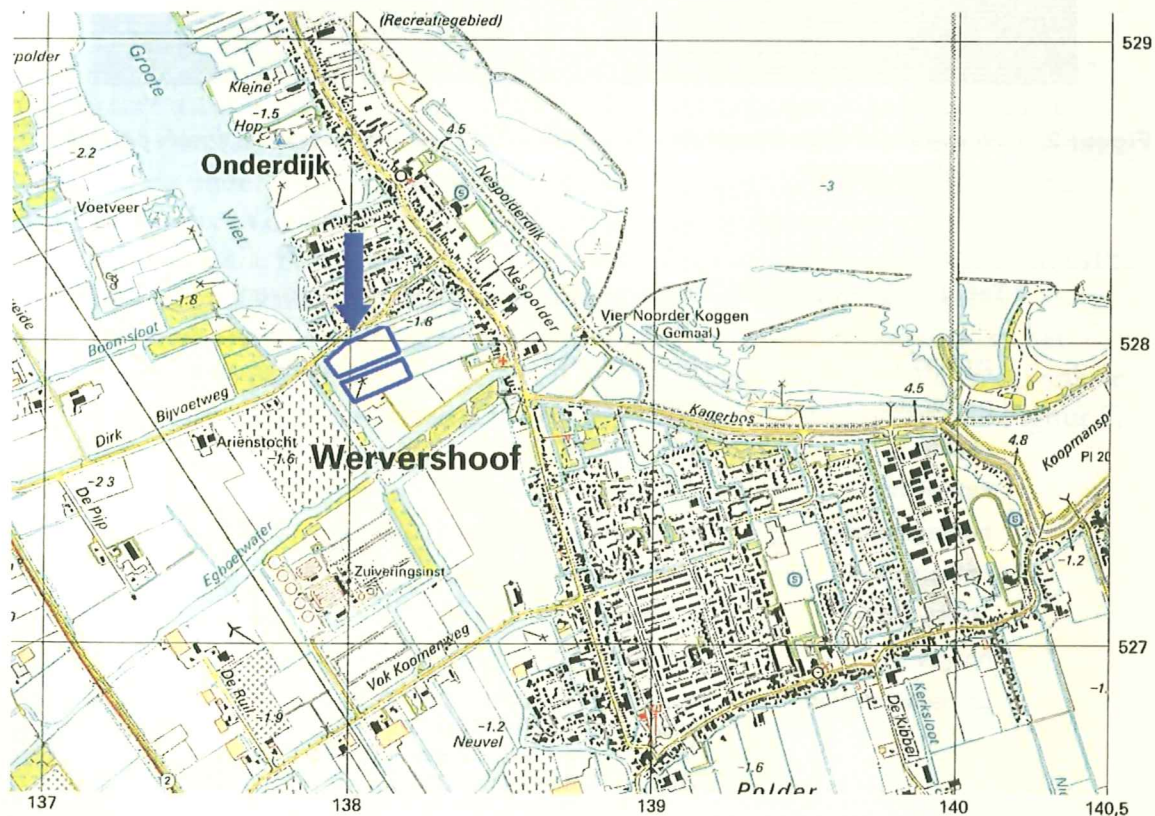
Bij het onderzoek zijn twee potentiële archeologische niveaus aangetroffen. De diepste ligt op circa 0,6 meter beneden maaiveld. Op deze hoogte zijn op het zuidelijke perceel brandlagen aanwezig die waarschijnlijk een menselijke oorzaak hebben. Echter aanwijzingen voor associatie van de brandlagen met bewoning in het gebied zijn er niet, aangezien geen cultuurlagen, aardewerk en dergelijke zijn gevonden. Het tweede potentiële niveau betreft het maaiveld. Hier is echter verspreid over het terrein alleen (sub)recent afval gevonden dat waarschijnlijk is aangevoerd. Daarom adviseren wij geen nader onderzoek uit te laten voeren.

Inleiding

In opdracht van Gemeente Wervershoof, vertegenwoordigd door dhr. J. Bonenkamp, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Dirk Bijvoetweg te Wervershoof (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek zijn plannen voor de bestemming als woningbouwlocatie. Bij de aanleg van woningen en infrastructuur zullen graafwerkzaamheden plaats vinden die eventueel aanwezige archeologische grondsporen kunnen verstoren.

In een eerder stadium heeft een bureauonderzoek plaats gevonden van het gebied¹. Bij dit onderzoek is een inventariserend veldonderzoek geadviseerd. Het doel hiervan is het vast stellen of in het gebied potentiële archeologische lagen aanwezig zijn en wat de kwaliteit van deze lagen is.

Het onderzoeksgebied bestaat uit twee percelen (zie Figuur 1). Tijdens het onderzoek was het noordelijke perceel in gebruik als grasland en het zuidelijke als (volks)tuinen (zie Figuur 2).



Figuur 1: Wervershoof op de topografische kaart. Het onderzoeksgebied aan de Dirk Bijvoetweg is blauw omlijnd en met een pijl aangeduid. Bron: Topografische Atlas Noord-Holland, schaal 1:25.000. ANWB, Den Haag 2004.

¹ Steekproefrapport 2008-07/12. Wervershoof, Dirk Bijvoetweg, Gemeente Wervershoof (N-H.). Een Archeologisch Bureauonderzoek. C. Tulp, C.K. Koster & J. Jelsma. Zuidhorn, juli 2008.



Figuur 2: Wervershoof, Dirk Bijvoetweg: noordelijke helft van het onderzoeksgebied gezien vanuit het westen.

Tabel 1: Wervershoof, Dirk Bijvoetweg: administratieve gegevens

provincie:	Noord-Holland
gemeente:	Wervershoof
plaats:	Wervershoof
toponiem:	Dirk Bijvoetweg
bevoegd gezag:	Gemeente Wervershoof
opdrachtgever:	Gemeente Wervershoof
oppervlakte:	4,2 hectare
hoogte:	-1,8 meter NAP
grenscoördinaten:	noord: 138,110 / 528,050 west: 137,920 / 527,940 oost: 138,200 / 527,880 zuid: 138,015 / 527,800
kaartblad:	14H
onderzoeksmeldingsnr:	31520
uitvoeringsperiode:	14 oktober 2008
beheer documentatie:	De Steekproef bv, E-depot RACM en Provincie Noord-Holland

Resultaten Steekproefrapport 2008-07/12

Uit het onderzoeksgebied en uit de omgeving ervan zijn vondsten gemeld van vele tientallen scherven aardewerk en enkele fragmenten bot. De scherven zijn overwegend uit de nieuwe tijd, maar enkele zijn middeleeuws. Historische kaarten laten geen potentiële bodemverstoringen zien, behalve ploegen.

Volgens het archeologisch verwachtingsmodel zijn in het onderzoeksgebied mogelijk archeologische grondsporen aanwezig geassocieerd met de aangetroffen scherven aardewerk en fragmenten bot.

Aanpak veldonderzoek

Het veldonderzoek heeft plaats gevonden op 14 oktober 2008. Er zijn 25 verkennende boringen geplaatst. De boringen zijn gezet op raaien met een onderlinge afstand van 40 meter. Hierop zijn de boringen gezet op een afstand van 50 meter (zie Figuur 3). De boordichtheid bedraagt zes boringen per hectare.

De boringen zijn verricht met een guts met een doorsnede van drie centimeter. De opgeboorde bovengrond is doorzocht op archeologische indicatoren door deze laagsgewijs af te snijden in de guts. De boringen zijn gezet tot een diepte van tenminste twee meter beneden maaiveld. Enkele boringen zijn gezet tot een diepte van drie tot vier meter voor een beter begrip van de ondergrond. De resultaten van de boringen zijn opgenomen in de Appendix in de vorm van boorstaten en laagbeschrijvingen.

Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De hoogtes van de boringen zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.AHN.nl). Een veldkartering was op het noordelijke perceel niet mogelijk en op het zuidelijke perceel alleen op enkele kale randen langs de tuinen. De vondstzichtbaarheid was slecht (zie Figuur 2).



Figuur 3: Wervershoof, Dirk Bijvoetweg: boorpuntenkaart. De onderbroken lijn geeft de ligging van het onderzoeksgebied weer, de genummerde punten de boorlocaties.

Resultaten veldonderzoek

In het onderzoeksgebied zijn geen Pleistocene afzettingen aangeboord. De bovenste vier meter bestaat uit Holoceen sediment waarin drie sedimentatiefasen van de zee zijn te onderscheiden en twee tussenliggende fasen waarin de zee niet actief was in het gebied.

De eerste fase betreft de afzetting van klei op een hoogte tussen circa -5 en -4 meter NAP (ruim twee meter beneden het maaiveld). Op circa -5 meter NAP is de klei zandig. Deze afzetting is gevormd in een open getijdenmilieu. Geleidelijk werd het gebied minder dynamisch waardoor de opgeslibde klei steeds zwaarder werd. Uiteindelijk verlandde het gebied en veranderde het in een zoet moeras dat een pakket veen gevormd heeft. Op circa -4 meter NAP is hiervan nog een enkele decimeters dik restant over.

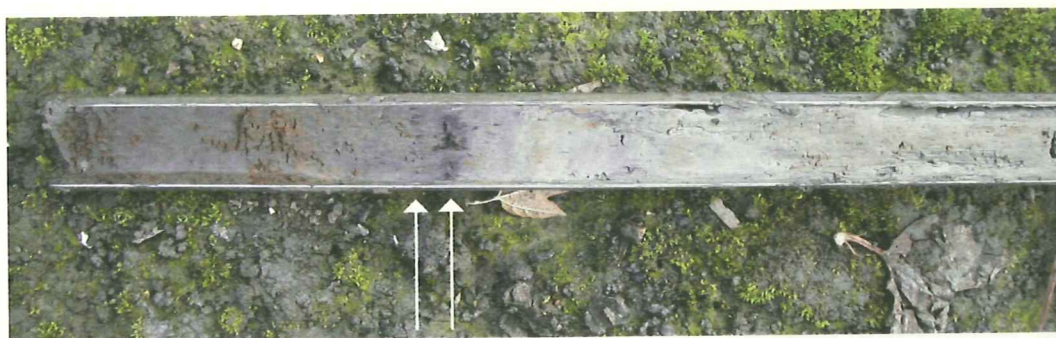
De tweede actieve fase van de zee betreft waarschijnlijk een korte, sterk dynamische inbraak. Hierbij werd het veen grotendeels geërodeerd. Tijdens de inbraak werd een enkele decimeters dikke laag kleig zand afgezet (zie Figuur 4) met hierin brokken geërodeerd / verslagen veen. De brokken veen lijken veenmosveen te betreffen, een hoogveentype. Blijkbaar was de zee met haar zoute water voorafgaand aan de inbraak volledig afwezig in het gebied. Na de inbraak raakte het gebied snel weer afgesloten van de zee. Daardoor ontstond een meer / lagune dat verzoette. Het meer was te diep voor veenvorming. Aanvoer van sediment uit zee was minimaal. Wel onstond op de bodem van het meer gyttja; een afzetting van algen en ander materiaal dat in het meer drijft. Het gyttja is in het hele gebied nog aanwezig als een meter dikke laag tussen circa -3,8 en -2,8 meter NAP (zie Figuur 4 en Appendix boorstaten).



Figuur 4: Wervershoof, Dirk Bijvoetweg: boring 3, 160 tot 200 centimeter beneden maaiveld. Links op de foto het donkerbruine veen. Hierop is erosief het grijze kleig zand afgezet. Vervolgens ontstond in het gebied een meer waarin het donkerbruine gyttja rechts op de foto is afgezet.

Na afzetting van de gyttja komt de zee voor de derde maal in het onderzoeksgebied. In een rustig getijdenmilieu vindt afzetting van zware klei plaats. De klei vormt uiteindelijk een pakket van een meter dikte tussen circa -2,8 en -1,8 meter NAP waarna het gebied bedijkt wordt en geen opslibbing meer mogelijk is. De klei is onderin humeus (zie Figuur 5). Mogelijk is hierin organisch materiaal opgenomen uit het onderliggende gyttja, maar waarschijnlijk is de klei ook humeus door de toenmalige begroeiing.

Op een hoogte van circa -2,4 meter NAP (circa 0,6 meter beneden maaiveld) is in de noordhoek een vegetatieniveau waargenomen (boringen 2 en 3). Dit duidt op een periode waarin de zee minder actief was in het gebied en meer begroeiing mogelijk was. In de zuidhoek zijn op dezelfde hoogte zogenaamde brandlagen aanwezig van uiterst dunne laagjes houtskoolstof (boringen 17, 19, 21, 22 en 23; zie Figuur 5).



Figuur 5: Wervershoof, Dirk Bijvoetweg: boring 23, 40 tot 70 centimeter beneden maaiveld. Links op de foto humeuze donkergrijze klei, rechts op de foto de bovenliggende lichtgrijze klei. Op de overgang zijn tenminste twee brandlagen zichtbaar als zwarte niveaus.

Brandlagen worden op meerdere plekken in het noordelijk kustgebied aangetroffen. Noordwestelijk van de stad Groningen blijken ze te zijn ontstaan door jaarlijkse branden van de aanwezige (kwelder)vegetatie². De brandlagen blijken er te zijn geassocieerd met bewoningssporen vanaf de midden-ijzertijd. De jaarlijkse branden zijn waarschijnlijk door de mens veroorzaakt. Zodoende werd de aanwezige oude vegetatie verwijderd om verjonging te stimuleren waardoor de kwelders geschikter werden voor beweiding.

Aanwijzingen voor bewoning in het onderzoeksgebied zelf zijn niet aangetroffen. Ter de hoogte van de brandlagen zijn geen cultuurlagen, houtskoolbrokken, scherven aardewerk en dergelijke aangetroffen. Wel is aan het oppervlak, verspreid over het zuidelijke perceel, (sub)recent afval aanwezig zoals baksteen, glas, porselein en dergelijke. Waarschijnlijk is dit materiaal samen met organisch keukenafval aangevoerd om de bodem te bemesten. Aangezien het zuidelijke perceel ongeveer een decimeter hoger ligt dan het noordelijke is hoogstwaarschijnlijk grond opgebracht. Mogelijk is ook hierbij genoemd afval meegekomen.

Conclusie

In het onderzoeksgebied zijn twee potentieel archeologische niveaus aanwezig. Op circa 0,6 meter beneden maaiveld zijn brandlagen aangetroffen. Mogelijk zijn ze ontstaan door het opzettelijk plat branden van (kwelder)vegetatie omstreeks de ijzertijd. In het gebied zijn echter geen aanwijzingen gevonden voor bewoning geassocieerd met de brandlagen. Het tweede potentieel archeologische niveau betreft het maaiveld waar voorafgaand aan het veldonderzoek in een eerder stadium scherven aardewerk uit middeleeuwen / nieuwe tijd zijn gevonden. Bij het veldonderzoek is echter alleen (sub)recent afval aangetroffen dat hoogstwaarschijnlijk is aangevoerd van elders.

² Steekproefrapport 2006-04/02 Groningen, Zerniketerrein Bestemmingsplan (Gr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. 2006-04/02. R. Exaltus. Zuidhorn, mei 2006.

Aanwijzingen voor archeologische grondsporen in het onderzoeksgebied zijn niet gevonden. Op basis van de huidige staat van kennis achten wij vervolgonderzoek niet noodzakelijk. Indien bij de graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en / of archeologische vondsten worden gedaan, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de gemeente Wervershoof conform de Monumentenwet 1988 artikelen 53 en 54.